

БЮДЖЕТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ВПЛИВУ

BUDGET POTENTIAL AND ECONOMIC GROWTH: THE THEORETICAL ASPECT OF THE IMPACT

**Евген
Волковський**
старший викладач
кафедри
Фінансові ринки
ДВНЗ «Київський
національний
економічний
університет імені
Вадима Гетьмана»

**Ievgen
Volkovskiy**
Senior lecturer
Department of
Financial market
SHEI «Kyiv
National Economic
University named
after Vadym
Hetman»

У статті розглянуті та проаналізовані підходи до розуміння бюджетного потенціалу. Встановлено методологічні положення функціонування бюджетного потенціалу. Надана характеристика впливу розміру бюджетного розподілу на економічний розвиток країни. Встановлено супутні фактори такого впливу. Визначено сучасні межі бюджетного розподілу ВВП України та можливість їх збільшення.

The article considers and analyzes approaches to understanding the budget potential. Determined three groups of views on the nature of the budget capacity. According to which budget potential is solely as an aggregate of proceeds from another as a combination of income and expenses. The third group indicates that fiscal capacity is not as much resources as possible or capacity for their formation. Established methodological principles of budget capacity. According to what budget potential is a leading financial characteristics of the reproductive process of the country. Which characterized as a quantitative and organizational support. It was determined that the size of the public sector can carry both positive and negative impact on economic development. Moreover, the optimal size of the public sector for each country is different and depends on the input of purely economic factors, may improve or worsen performance management and quality of services provided by the state. The characteristic size of the impact of the budget allocation for economic development. Established co-factors such effects. Determined the current limits of the budget allocation and the possibility of Ukraine's GDP increase. Normative model of budgetary spending is an economic situation where the marginal utility derived from each additional unit of budget expenditures will be equal to the marginal economic costs of an additional unit generated revenue. Considered views on foreign and domestic scholars on the optimal size government redistribution of GDP. The analysis of the actual level of budget allocation Ukraine and the European Union. Comparison of the level of budget allocation Ukraine to Bulgaria, the Czech Republic and Poland, as one of the most homogeneous countries to Ukraine. And mentioned the possibility of moderate increase in the level of budget allocation in Ukraine, while maintaining an appropriate share of public investment, and quality public services and public management.

Ключові слова: доходи, видатки, валовий внутрішній продукт, бюджетний потенціал, економічний розвиток.

Key words: Income, expenditures, gross domestic product, budget potential, economic development.

Постановка проблеми. В умовах загострення економічного стану країни виникають питання забезпечення державою ефективного процесу розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів в умовах їх значного скорочення. При цьому актуальності набувають питання визначення бюджетного потенціалу та оптимальних розмірів його формування та використання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження сутності бюджетного потенціалу присвячені дослідження Зенченко С.В., Іоненко К.В., Кичко І.І., Пасічника Ю.В. та інших науковців. Питання формування та використання бюджетного потенціалу розглядаються у роботах А. Афонсо, Р. Барро, Буряченка А.Є., Данилека А.І., Зимовця В.В., Федосова В.М., Б. Хайтгера.

Цілями статті є визначення сутності бюджетного потенціалу та теоретичних аспектів впливу його розміру на економічний розвиток країни.

Передумовою методологічної бази трактування бюджетного потенціалу як економічної категорії є розвиток процесів об'єктивного пізнання економічних, фінансових та грошових відносин.

В економічній літературі бюджетний потенціал розглядається як складова фінансового потенціалу, який у свою чергу є складовою економічного потенціалу.

Згідно бюджетного кодексу України бюджет – це план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування впродовж бюджетного періоду. У той же час процес практичного виконання бюджету, від процесу планування до звіту про виконання відповідного бюджету характеризує функціонування бюджетного потенціалу. Цей процес характеризує здатність до ефективного формування та використання бюджетних можливостей територій.

Втім, погляди вчених різняться щодо розуміння сутності бюджетного потенціалу.

Більшість науковців розглядають бюджетний потенціал виключно з ресурсної точки зору. Визначаючи цю категорію як обсяг надходжень, які кількісно дорівнюють доходам бюджету. Даний підхід є однобоким і характеризує лише шляхи формування бюджетного потенціалу [1, с.2; 2, с.12; 3, с.11; 4, с.13; 5, с.2].

Пасічник Ю.В., Булатова Ю.І., Балацький Є.О. та Бойко Ф.О., визначаючи бюджетний потенціал, додають до ресурсної складової бюджетного потенціалу, ще й організаційну. Акцентуючи увагу, що бюджетний потенціал це не стільки ресурси, скільки можливості або здатність до їх формування [6, с.216; 7, с. 10; ; 8, с. 214].

Більш повно, враховуючи сутність та призначення бюджету, характеризують бюджетний потенціал Зенченко С.В., Лучка А.В., Фролов С.М.. Вони вказують, що бюджетний потенціал є економічною категорією, що поєднує доходи та видатки бюджету [9, с.188; 10, с. 6; 11, с. 218].

При цьому бюджетний потенціал є не просто можливою кількістю доходів, що можуть бути мобілізовані до бюджету. Надзвичайно важливим питанням є використання цих доходів в інтересах громадян.

З методологічної точки зору у дослідженні категорії бюджетного потенціалу ми виходимо з наступних положень:

1) Бюджетний потенціал території є провідною фінансовою характеристикою відтворювального процесу країни;

2) Бюджетний потенціал як категорія відображає єдність бюджетних відносин та фінансових ресурсів у їх забезпеченні всебічного розвитку країни;

3) Бюджетний потенціал характеризується як матеріальним, так і організаційним забезпеченням, причому кількісні і якісні параметри першого мають органічно поєднуватись із заходами другого.

4) Бюджетний потенціал є фінансовою головною силою, що забезпечує регулювання територіальної економічної системи, як з боку місцевої, так і державної влади.

Розглядаючи процеси формування та використання бюджетного потенціалу виникає багато питань, пов'язаних з тим як краще формувати та використовувати наявні бюджетні можливості, та як оптимально встановити якісні та кількісні параметри розподілу.

Першочерговим питанням є визначення впливу розміру фактично сформованого бюджетного потенціалу на економічний розвиток. Під розміром фактично сформованого бюджетного потенціалу ми розуміємо частку бюджету у ВВП країни чи певної території.

Здійснюючи свою діяльність держава розподіляє частину сформованих суспільством ресурсів, а отже вона впливає на економічний розвиток. Втім, не дивлячись на необхідність державного впливу, дана умова не є достатньою для досягнення суспільного розвитку.

Так, досліджуючи вплив фінансового господарства А. Вагнер обґрунтовує, що втручання держави в господарське життя визначається конкретними умовами часу і місця. При цьому доходи і витрати фінансового господарства є не безкорисним наростом, а органічною втратою ресурсів народного господарства [12, с.163].

Сучасні неокласичні моделі стверджують, що розмір бюджету не матиме довгострокового впливу на зростання. Тоді як ендегенні моделі росту стверджують, що відносно низький розмір держави буде, як правило, позитивно пов'язаний з ростом [13 с1].

Представники ендегенних теорій розвитку стверджують, що відносно малий розмір бюджету позитивно впливає на економічне зростання. Що можна пояснити наявністю позитивних ефектів та відповідних втрат від діяльності держави. При одночасному зростанні розміру бюджету та економіки можна говорити про те, що позитивний ефект діяльності держави перевищує відповідні економічні втрати від її діяльності. Втім, коли при зростанні розміру бюджету відбувається економічний спад, тоді економічні втрати від діяльності держави перевищують позитивні ефекти від її діяльності. Тож

питання пошуку оптимального розміру бюджету є актуальними.

Грунтовні дослідження з цього питання здійснили Р. Барро, Д. Ландау, Д. Квека та О. Моррісей. Усі вони характеризують негативну залежність між зростанням бюджетних видатків та економічного зростання. Це свідчить про те, що існує необхідність перегляду рівня централізації фінансових ресурсів, оскільки подальше збільшення призведе лише до вповільнення темпів економічного зростання. Все більше фінансових ресурсів споживаються державним апаратом. Великий обсяг видатків вимагає збільшення податків та/або здійснення додаткових запозичень. Тим самим держава споживає все більшу частку у доходах населення, чим зменшує їх стимули до інвестування або підвищення продуктивності праці. Так само державні запозичення витісняють приватні інвестиції. Що також у майбутньому може спричинити необхідність збільшення податків. Оскільки цим держава пригнічує можливості розширеного відтворення сьогодні. Тому навіть якщо ефективність діяльності держави не буде знижуватись, негативні впливи додаткових джерел фінансування будуть чинити негативний ефект для економіки в цілому [14, 15, 16].

Також при збільшенні обсягу видатків держава може зіткнутися із падінням ефективності. Держава є найкращим виконавцем суспільних функцій. Такі як формування та забезпечення законодавчого поля, здійснення грошово-кредитної політики, забезпечення національної оборони. Забезпечивши які, вона формує ефективне середовище для функціонування ринкових відносин, тим самим вона забезпечує економічне зростання. Держава може збільшити обсяги видатків, використавши їх на інвестування в людський капітал через створення відповідної інфраструктури та фінансування освіти та науки. Що буде стимулювати економічне зростання. Також держава може забезпечувати виробництво соціально значущих товарів. Що також вимагатиме збільшення бюджетних видатків.

Розширюючи напрями своєї діяльності держава стає більшою мірою спрямована на все менш продуктивну діяльність. Врешті решт держава починає здійснювати діяльність, для якої вона погано підходить, при цьому негативна дохідність цієї діяльності гальмує економічний розвиток. До таких напрямів діяльності можна віднести будівництво, виробництво промислових товарів та виробництво харчових продуктів. В цих видах діяльності держава буде менш ефективним виробником порівняно з ринком.

Також слід відмітити, що організаційно прийняття рішень у державному секторі є набагато менш динамічним порівняно з ринком. Тому адаптація до змін в умовах діяльності є також на багато повільнішою, що призводить до гальмування економічного розвитку.

Бюджетні витрати мають нести позитивний вплив на економічний розвиток, оскільки вони забезпечують надання суспільних послуг державою. Проте при збільшенні їх частки ВВП їх корисність може зменшуватись, а при значному збільшенні частки вони можуть нести негативний вплив.

Так Б.Хайтгер вказує, що при наближенні частки державних витрат до нуля, рівень виробництва залишається на низькому рівні, оскільки послуги надаються у недостатній кількості. При зростанні обсягу податкових доходів та відповідно бюджетних витрат забезпечується зростання економічної активності. Із зростанням державних витрат (та відповідних податкових надходжень), коли держава може надавати не тільки виключно суспільні послуги, а й може почати надавати послуги, що заміщають приватні. При цьому починається спадання рівня економічного виробництва. Через зниження прибутковості державних витрат і підвищення податкових ставок стимули до праці, щоб інвестувати і впроваджувати інновації будуть неухильно знижуватися. При цьому науковець зазначає, що точка максимізації економічного виробництва залежить від різноманітних факторів, що є різними у кожній країні, і важливість кожного з цих факторів змінюється із часом. За-

гальна економічна ефективність може нівелюватися неефективним державним управлінням, тягарем обслуговування державного боргу та іншими факторами. При цьому чим вищим є частка державних інвестицій, тим вищий рівень загального виробництва [17, с.4].

Нормативним взірцем обсягу бюджетних витрат має бути ситуація, коли гранична економічна корисність, що отримується від кожної додаткової одиниці витрат бюджету, буде дорівнювати граничним економічним втратам від додаткової одиниці сформованих доходів бюджету.

Проте у реальному світі, держава не може здійснювати фінансування лише на принципах прибутковості та конкурентності. Малий розмір бюджету сам по собі не є запорукою успіху у забезпеченні економічного розвитку. Якщо держава при цьому не зосередиться на ефективному наданні послуг із захисту особи та власності, забезпечення правового поля та грошово-кредитної політики, це не дасть жодних підстав для стимулювання економічного зростання. Про це свідчить розвиток слабо розвинутих країн, де спостерігаються низькі темпи зростання або економічний спад.

Широкий аналіз залежності розміру бюджету та економічного зростання здійснили А. Афонсо та Ж. Жалес, дослідивши 108 країн за період з 1970 по 2008 роки. Їх результати показали значний негативний вплив на розміри державних видатків та економічного зростання, що є вірним для всіх країн незалежно від типу. Також автори доходять висновку, що значний позитивний ефект економічного зростання здійснює якість інститутів, що діють в країні. При чому чим нижча інституційна якість, тим більш негативно впливає зростання видатків на темпи економічного зростання. І навпаки [18, с.25].

Виникає питання, яку частку ВВП має розподіляти держава, щоб максимізувати економічне зростання країни. Деякі автори зазначають, що світовий досвід свідчить про те, що країни, які розподіляють менше 20 відсотків ВВП не можна назвати

такими, що перешкоджають економічному розвитку. [19, с 24]. Проте більшість науковців, що здійснюють емпіричне дослідження оптимального рівня сукупних видатків держави, доходять висновку, що його розмір лежить у межах 17-40 відсотків від ВВП [20, с 9.].

Український дослідник Зимовець В.В. доходить до висновку, що для України в період 1998-2008 років оптимальною часткою державних витрат у ВВП є 39 відсотків. Граничним же рівнем бюджетного розподілу на думку науковця є 45 відсотків, при перевищенні якого може наступати значне сповільнення темпів економічного зростання [21, с. 268].

Рівень бюджетного розподілу в Україні у 2010-2013 роках знаходиться на рівні 35 відсотків (табл.1).

Що є значно меншим показником порівняно з видатками країн ЄС 28. І менше на 2-5 відсотків порівняно з Болгарією, Чехією та Польщею, які є одними з найбільш гомогенних по відношенню до України. Що залишає для нашої держави резерви, у разі потреби, до збільшення відносних обсягів видатків бюджету, за умови збереження відповідної частки державних інвестицій, якості державних послуг та управління.

ВИСНОВКИ

Бюджетний потенціал території є провідною фінансовою характеристикою відтворювального процесу країни. Функціонування бюджетного потенціалу охоплює процеси практичного виконання бюджету, від процесу планування до звіту про виконання відповідного бюджету. Темпи економічного розвитку значною мірою залежать від розміру бюджетного потенціалу по відношенню до ВВП. Проте точка максимізації для кожної

країни досягається власною унікальною комбінацією факторів. Значний негативний вплив попри оптимальний розмір бюджетного розподілу чинять неякісне державне управління та забезпечення. Необхідним мінімумом державного розподілу є частка у 20 відсотків, для України оптимальним показником слід вважати 39-45 відсотків. Подальших наукових досліджень потребують питання впливу структури формування та використання бюджетного потенціалу на темпи економічного зростання територій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жебчук Р.Л. Бюджетний потенціал та його місце в процесі бюджетного планування. // Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. – 2013 Т.18. Вип.3/1 с. 144-147.

2. Конярова Э.К. Управление воспроизводством финансового потенциала региона: автореф. дис. на получ. учен. степени канд. эконом.наук: спец. 08.00.05, 08.00.10 Экономика и управление народным хозяйством / Э. К. Конярова. - Ижевск, 2005. – 20 с

3. Іоненко К.В. Формування та оцінка фінансового потенціалу регіону: автореф. дис. На здобуття наук. степеня канд. економ. наук: спец. 08.00.08 Гроші, фінанси і кредит / К. В. Іоненко . - Київ, 2007. – 24 с.

4. Прокопенко Р.А. Оценка и направления развития финансового региона: автореф. дис. на получ. учен. степени канд. эконом.наук: спец. 08.00.05, 08.00.10 Экономика и управление народным хозяйством / Р. А. Прокопенко. – Волгоград, 2008. – 27 с.

5. Атаева А.Г. Проблемы и направления совершенствования муниципальных финансов после реформы самоуправления. [Електронний ресурс].

Таблиця 1

Частка державних видатків у ВВП [22]

Рік	2010	2011	2012	2013
Видатки Зведеного бюджету у % до ВВП, Україна	34,7	32,0	34,9	34,8
Видатки бюджету у % до ВВП, країни ЄС 28	49,9	48,5	48,9	48,5
Видатки бюджету у % до ВВП, Болгарія	37,4	34,7	35,2	38,3
Видатки бюджету у % до ВВП, Чехія	43,0	42,5	43,8	42,0
Видатки бюджету у % до ВВП, Польща	45,9	43,9	42,9	42,2

– Режим доступу до матеріалів: www.econorus.org/consp/files/a274.doc

6. Пасічник Ю.В. Бюджетний потенціал економічного зростання в Україні: монографія / Ю.В. Пасічник. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2006. – 642 с.

7. Булатова Ю.І. Формирование финансового потенциала инвестиционной деятельности субъекта российской федерации автореф. дис. на получ. учен. степени канд. эконом. наук: спец. 08.00.10 Финансы, денежное обращение и кредит Ю. И. Булатова. – Оренбург, 2011. – 21 с.

8. Балацький Є.О., Бойко А.О. Теоретичні підходи до визначення бюджетного потенціалу міста та основні засади його формування / Є. О. Балацький, А. О. Бойко. - Збірник наукових праць Харківського інституту банківської справи Університету банків справи НБУ. – 2011. – Випуск 1 (10), Частина II. – С. 212–216.

9. Зенченко С.В. Бюджетный потенциал региона и методические подходы к его оценке / С. В. Зенченко - Региональные проблемы преобразования экономики. – 2008. – № 1. – С. 186–198

10. Лучка А.В. Бюджетний потенціал фінансової незалежності місцевого самоврядування автореф. дис. на здобуття наук. степеня канд. эконом. наук: спец. 08.00.08 Гроші, фінанси і кредит / А. В. Лучка; Тернопільський національний економічний університет. – Тернопіль, 2009. – 21 с.

11. Фролов С.М. Бюджетний менеджмент і проблеми розвитку прикордонних територій: монографія / С. М. Фролов. – Суми: Вид-во СумДУ, 2010. – 317 с.

12. Фінансова думка України. Монографія / П.І. Юхименко, С.В. Львовичкін, В.М. Федосов, С.І. Юрій; за наук. ред... д-ра екон наук. проф. В.М. Федосова, - Київ: Кондор; Тернопіль: Економічна думка, 2010. – У 3 т. – Т.1. – 2010. – 687 [1] с.

13. Arief Ramayandi Economic Growth And Government Size In Indonesia: Some Lessons For The Local Authorities Arief Ramayandi [Text] Working Paper in Economics and Development Studies, 07.2003

[Electronic resource]. — Available from: <http://lp3e.fe.unpad.ac.id/wopeds/200302.pdf>

14. Barro R. Economic Growth in a Cross Section of Countries [Text] Quarterly Journal of Economics, 106, p 407-443 1991 [Electronic resource]. — Available from: <http://www.econ.nyu.edu/user/debraj/Courses/Readings/BarroGrowth.pdf>

15. Landau D. Government Expenditure and Economic Growth: A Cross Country Study, Southern Economic Journal, 49(3), 783-792, 1983 [Electronic resource]. — Available from: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/1058716?uid=2&uid=4&id=21105215298593>

16. Kweka J., Morrissey O. Government Spending and Economic Growth. Empirical Evidence from Tanzania (1965-1996). [Text] Development Studies Association Conference, Bath, September 1999. [Electronic resource]. — Available from: <http://www.nottingham.ac.uk/credit/documents/papers/00-06.pdf>

17. Bernhard Heitger The Scope of Government and Its Impact on Economic Growth in OECD Countries [Text] April 2001 [Electronic resource]. — Available from: <https://www.econstor.eu/dspace/bitstream/10419/17733/1/kap1034.pdf>

18. Antynio Afonso and Joro Tovar Jalles Economic performance and government size [Text] 2011 ECB Working Paper 24-25 [Electronic resource]. — Available from: <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecbwp1399.pdf>

19. James Gwartney, Robert Lawson, Randall Holcombe The Size and Functions of Government and Economic Growth [Text] 1998 [Electronic resource]. — Available from: <http://www.frihetspartiet.net/function.pdf>

20. Dimitar Chobanov Adriana Mladenova What is optimum size of government [Text] 2009 Institute for Market Economics, Bulgaria [Electronic resource]. — Available from: http://ime.bg/uploads/335309_OptimalSizeOfGovernment.pdf

21. Зимовець В.В. Державна фінансова політика економічного розвитку / Владислав Вікторович Зимовець;

НАН України; ін-т екон. та прогнозув. – К., 2010. – 356 с.: табл., рис.

22. Дані Євростату [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://err.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00023>

REFERENCES

1. Zhebchuk R.L Budget potential and its place in the process of budget planning. // *Visnyk ONU imeni I.I. Mechny`kova*. – 2013 Т.18. Ву`п.3/1 s. 144-147.[In Ukrainian]
2. Konyarova E. K. Management of reproduction of the financial potential of the region: avtoref. dy`s. na poluch. uchen. stepeny` kand. ekonom.nauk: specz. 08.00.05, 08.00.10 Ekonomy`ka y` upravleny`e narodnym khozyajstvom / Э. К. Конарова - Izhevsk, 2005. – 20 s [In Russian]
3. Ionenko K. V. Generation and evaluation of the financial potential of the region: avtoref. dy`s. Na zdobuttya nauk. stepenya kand. ekonom. nauk: specz. 08.00.08 Groshi, finansy` i kredy`t / K. V. Ionenko. - Kiev, 2007. – 24 s. [In Ukrainian]
4. Prokopenko R. A. Assessment and development trends of the financial region : avtoref. dy`s. na poluch. uchen. stepeny` kand. ekonom.nauk: specz. 08.00.05, 08.00.10 Ekonomy`ka y` upravleny`e narodnym khozyajstvom / R. A. Prokopenko. – Volgograd, 2008. – 27 s. [In Russian]
5. Ataeva A. G. Problems and ways of improving municipal finances after the reform government. [Elektronny`j resurs]. – Rezhy`m dostupu do materialiv: www.econorus.org/consp/files/a274.doc [In Russian]
6. Pasichny`k Yu. V. Budget potential for economic growth in Ukraine: monografiya / Yu. V. Pasichny`k. – Donets`k: TOV «Yugo-Vostok, Ltd», 2006. – 642 s. [In Ukrainian]
7. Bulatova Yu.I. Formation of the financial -potential of the investment activities of the subject of Russian Federation ` avtoref. dy`s. na poluch. uchen. stepeny` kand. ekonom.nauk: specz. 08.00.10 Fy`nansy, denezhnoe obrashheny`e y` kredy`t Yu. Y. Bulatova. – Orenburg, 2011. – 21 s. [In Russian]
8. Balacz`ky`j Ye. O., Bojko A. O. Theoretical approaches to determining the potential of the city budget and the basic principles of its formation я/ Ye. O. Balacz`ky`j, A. O Bojko. - Zbirny`k naukovy`x prac` Xarkivs`kogo insty`tutu bankivs`koyi spravy` Unversy`tetu bankiv spravy` NBU. – 2011. – Vy`pusk 1 (10), Chasty`na II. – S. 212–216. [In Ukrainian]
9. Zenchenko S.V. Budget potential region and methodological approaches of it assessment. / S. V. Zenchenko - Regy`onal`nye problemy preobrazovany`ya ekonomy`ky`. – 2008. – # 1. – S. 186–198 [In Russian]
10. Luchka A. V. Budget potential financial independence of local government avtoref. dy`s. na zdobuttya nauk. stepenya kand. ekonom. nauk: specz. 08.00.08 Groshi, finansy` i kredy`t / A. V. Luchka ; Ternopil`s`ky`j nacional`ny`j ekonomichny`j unversy`tet. – Ternopil, 2009. – 21 s. [In Ukrainian]
11. Frolov S.M. Budget management and problems of border areas: monografiya / S. M. Frolov. – Sumy` : Vy`d-vo SumDU, 2010. – 317 s. [In Ukrainian]
12. Financial Opinion of Ukraine`. Monografiya / P.I. Yuxy`menko, S.V. L`ovochkin, V.M. Fedosov, S.I. Yuriy; za nauk. ed... d-ra ekon nauk. prof. V.M. Fedosova, - Kiev: Kondor; Ternopilb: Ekonomichna dumka, 2010. – U 3 t. – T.1. – 2010. – 687 [1] s. [In Ukrainian]
13. Arief Ramayandi Economic Growth And Government Size In Indonesia: Some Lessons For The Local Authorities Arief Ramayandi [Text] Working Paper in Economics and Development Studies, 07.2003 [Electronic resource]. — Available from: <http://lp3e.fe.unpad.ac.id/wopeds/200302.pdf> [In English]
14. Barro R. Economic Growth in a Cross Section of Countries [Text] Quarterly Journal of Economics, 106, p 407-443 1991 [Electronic resource]. — Available from: <http://www.econ.nyu.edu/user/debraj/Courses/Readings/BarroGrowth.pdf> [In English]
15. Landau D. Government Expenditure and Economic Growth: A Cross Country Study, Southern Economic Journal, 49(3), 783-792, 1983 [Electronic resource]. — Available

from: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/1058716?uid=2&uid=4&sid=21105215298593> [In English]

16. Kweka J., Morrissey O. Government Spending and Economic Growth. Empirical Evidence from Tanzania (1965-1996). [Text] Development Studies Association Conference, Bath, September 1999. [Electronic resource]. — Available from: <http://www.nottingham.ac.uk/credit/documents/papers/00-06.pdf> [In English]

17. Bernhard Heitger The Scope of Government and Its Impact on Economic Growth in OECD Countries [Text] April 2001 [Electronic resource]. — Available from: <https://www.econstor.eu/dspace/bitstream/10419/17733/1/kap1034.pdf> [In English]

18. Antynio Afonso and Joro Tovar Jalles Economic performance and government size [Text] 2011 ECB Working Paper 24-25 [Electronic resource]. — Available from: <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecbwp1399.pdf> [In English]

19. James Gwartney, Robert Lawson, Randall Holcombe The Size and Functions of Government and Economic Growth [Text] 1998 [Electronic resource]. — Available from: <http://www.frihetspartiet.net/function.pdf> [In English]

20. Dimitar Chobanov Adriana Mladenova What is optimum size of government [Text] 2009 Institute for Market Economics, Bulgaria [Electronic resource]. — Available from: http://ime.bg/uploads/335309_OptimalSizeOfGovernment.pdf [In English]

21. Zy`movecz` V.V. State financial policy of economic development / Vldy`slav Viktorovy`ch Zy`movecz`; NAN Ukrayiny`; in-t ekon. ta prognozuv. – K., 2010. – 356 s.: tabl., ry`s. [In Ukrainian]

22. Bata of Eurostat [Electronic resource]. — Available from: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00023> [In English]